

(1) ויקרא פרק י

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֱהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לֵאמֹר בְּקִרְבֵי אֶקְדֹּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶפְבֹּד וַיְדַם אֱהֲרֹן:

(טז) וְאֵת שְׁעֵיר הַחַטָּאת דָּרַשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שֹׁרֵף וַיִּקְצָף עַל אֲלֻעָזָר וְעַל אֵיתָמָר בְּנֵי אֱהֲרֹן הַנּוֹתָרִים לֵאמֹר:

(2) ויקרא פרק יא

(א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֱהֲרֹן לֵאמֹר אֱלֹהִים:

(ב) דִּבְרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחֲזִיקָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ:

(3) רש"י על ויקרא פרק יא

(א) אל משה ואל אהרן - למשה אמר שיאמר לאהרן:

לאמר אליהם - אמר שיאמר לאלעזר ולאיתמר . . .

(ב) דברו אל בני ישראל - את כולם השווה להיות שלוחים בדבור זה, לפי שהושוו בדמימה וקבלו עליהם גזירת המקום באהבה:

(3) אברבנאל על ויקרא פרק יא

והנה היה הדבור הזה לשניהם יחד למשה ולאהרן כדי שמשה יכתוב זה זכרון בספר התור' ולאהרן כדי שיורה לישראל בין הטמא ובין הטהור ומה הוא המותר ומה הוא האסור. ומפני שהטמאים בנבלת בהמה ושרץ יהיו נשמרים שלא יטמאו מקדש וקדשיו הוצרך להודיעם דיני הטומאות. וזה טעם סמיכות הפרשיות האלה ובואם במקום הזה.

(4) רמב"ן על ויקרא פרק יא פסוק א

אל משה ואל אהרן וגו' דברו אל בני ישראל - המצות בפרשיות האלה נוהגות בישראל ובכהנים, אבל ענינם מרובה בכהנים, כי הם צריכים להשתמר תמיד מנגיעת הטומאה, בעבור שיצטרכו לבא במקדש ולאכול הקדשים. ועוד, כי אם שגגו ישראל בהם חייבין להביא עליהם קרבן שיקריבוהו הכהנים. ועוד, שצוה אותם ולהבדיל בין הקודש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור (לעיל י י):

(5) והנה הם צריכים להורות לישראל הטמא והטהור שיהיו בהם, על כן היה הדבור הזה אל משה ואל אהרן שניהם, או למשה שיאמר לאהרן, וצוה לשניהם דברו אל בני ישראל, ולכך נאמרו בספר תורת כהנים, ויזהיר בפרשה באכילה ובטומאה שלא יטמאו המשכן וקדשיו:

(6) כלי יקר על ויקרא פרק יא פסוק א

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם - מלת אליהם צריך ביאור, כי מה שפירש רש"י שחזור לאלעזר ואיתמר שיהיו גם המה שלוחים במצוה זו לפי שכולם הושוו בדמימה, אינו מחזור כי לא נזכרו אלעזר ואיתמר קודם זה, גם הפסוק אומר וידום אהרן אבל לא אלעזר ואיתמר.

(7) והקרוב אלי לומר שנרמז במלת אליהם ענין יקר מאד ובא למעט כל האומות והוא כדרך שכתבו רבים מן המפרשים ענין איסורי המאכלות שיש שחשבו שהמה בריאות הגופות ורפואתו כי המאכלים ההם מולידי לוחות רעות ולדעה זו נטה הרמב"ן, ואינו כן שהרי כל האומות אוכלי בשר השקץ והעכבר וכל הטמאים וכולם חזקים אף בריאים אין כושל בהם ואוכליהם לא חלי ולא מרגיש.

(8) אלא ודאי שכל אלו אין הכוונה בהם כי אם אל רפואות הנשמה - כי הם משקצים הנפש הטהורה ומגרשים רוח טהרה וקדושה מן האדם ומולידין אטימת השכל ותכונת האכזריות כן כתב בעקידה ובמהרי"א . . .

(9) וזהו שמסיק בויקרא רבה (יגב) משל לרופא שנכנס לבקר שני חולים כו' כך העכו"ם שאינן לחיי עה"ב כירק עשב התיר להם את הכל אבל ישראל שהם לחיי העה"ב צוה להם זאת החיה אשר תאכלו. ואולי מטעם זה אמר זאת החיה אע"פ שמסיים בבהמה מ"מ התחיל בחיה לומר שכל הרחקות אלו הם לצורך הנפש שנקראת חיה, הנה מדרש זה מסכים מכל צד לדברינו דאל"כ מה ראה על ככה ליתן טעם על מצוה זו למה לא נתנה לעכו"ם יותר מעל כל מצוה שבתורה,

10) אלא ודאי שרצה לתרץ יתור לשון של אליהם שבא למעט העכו"ם, ולומר לך שמשמטא אין שום עכו"ם רוצה לקיים שום מצוה אם לא שיודע שיש בה תועלת גם בעולם הזה שהרי על כל פנים אין להם חלק בעה"ב כמ"ש (דברים ז.י) ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, וכדי שלא יטעו העכו"ם לחשוב שטעם איסורי מאכלות לשם בריאות הגופות וירצו גם המה להתנהג על פי הרפואה, ע"כ אמר לשון אליהם לומר לך דווקא לישראל שהם לחיי העה"ב יש תועלת במצוה זו אבל לעכו"ם אין תועלת בשמירת מצוה זו כי בלאו הכי אינן לחיי העוה"ב.

11) רמב"ן, תורת ה' תמימה, ד' 166

ועוד התורה מאירה עינים בסוד התולדה, שאסרה לנו מקצת בהמות וחיות ומקצת עופות ומקצת דגים, וגם זה הולך בשאר דרכי התורה שכל דברים טובים לגוף כנוהג שבעולם, וטובים לנפש, מצד היצירה ומצד המצות, כי הדברים האלה ידוע שאינן מאכלים טובים לרפואה ולבריאות, ומלבד זה יש להם נזק בנפש מצד התולדות, וזהו ונטמתם חסר א' לומר שהן מטמטמות הלב,

12) כאשר ידענו כי העופות האסורין כולן דורסין חוץ מפרס ועזניה ואין בעולם עוף אחר דורס אלא הם והם בעלי אכזריות, ודמם ובשרם מוליד אכזריות בנפש, וישראל, שנצטוו להיות רחמנים ואוהבים זה לזה, ראוי הוא להאסר להם.

13) רב ש ר הירש על ויקרא פרק יא פסוק א

כל הפרק הקודם קשור קשר הדוק להלכות מאכלות אסורות, הנידונות בפרק זה. למדנו בו, שגם אנשים הראויים לכהונה עלולים להגיע לכלל טעות - ולהתחייב מיתה - מתוך שהלכו שבי אחר התרגשות נפשם. לכך קשורה ההלכה, המתייחסת לכהנים ולמורי הוראה: כל אימת שהם קרויים לעבוד במקדש ולפסוק הלכה, עליהם לקדש עצמם גם במותר להם; עליהם להימנע מלשותות יין ושכר, המערפלים את הרוח ומביאים לידי התרגשות הנפש.

14) ועוד נאמר בסוף הפרק: קידוש החיים היוצא מן המקדש - השלמתו היא בקידוש ההנאה הגשמית; ואכילת הכהנים במקום הקודש משלימה את כפרת הקרבנות. כל זה הכין אותנו להבין, שהגשמת ייעודנו הרוחני והמוסרי - להיות "ממלכת כהנים וגוי קדוש" - תלויה לא מעט גם במזון שאנחנו אוכלים.

15) כבר הפסוק הפותח את הפרק הזה הוא בהתאמה עם הרעיון הזה; הוא מבטא את המשקל הרב, שהתורה מייחסת להלכות מאכלות אסורות. עצם העובדה, שהלכות אלה ניתנו גם למשה וגם לאהרן - יש בה כדי להעיד על חשיבותן; וידבר ה' אל - משה ואל - אהרן. לא מצאנו עוד לשון כעין זו - בפרשה של מתן מצוות - אלא בהלכות היסוד של חודש ופסח (שמות יב, א ומג), וכן בהלכות טומאת נגעים, זיבה ונדא (להלן יג, א; יד, לג; טו, א), הקרובות ביותר להלכות מאכלות אסורות.

16) ואילו לשון הפתיחה - "וידבר ה' אל - משה ואל - אהרן לאמר אלהים" - אין כיוצא בה במקום אחר. היא מורה, שהלכות אלה ניתנו למשה ולאהרן תחילה; עליהם לשים לב אליהן במיוחד - על פי מעמדם באומה ביחס לתורה. משה הוא המוסר והמלמד תורה; ואילו אהרן הוא המחנך לקיום מצוותיה; והצלחת פעילותם הלאומית תלויה במיוחד בהלכות אלה. שליחות משה פונה אל הרוח והדעת; ואילו שליחות אהרן פונה לנפש ולרצון; שליחות שניהם תלויה בכך, שהעם ישמור הלכות אלה. בהן יונח יסוד האומה בפעם השניה - בדרגה נעלה יותר. חודש ופסח יצרו את גופה הלאומי. פרשת משפטים הסדירה את חייה החברתיים. מפרשת תרומה ועד פרק יא של שמיני הוקם המשכן; הוא שהעמיד את חזון התורה כמטרת שיא בקרב האומה.

17) והן זה כל עצמו של חזון זה: העם כולו - על כל פרטיו - יהיה "ממלכת כהנים וגוי קדוש". אולם אל יהא חזון זה רק סמל המקדש; אלא יהפוך למציאות בכל פינות החיים של כל בן ובת לאומה; יהא הכלל החונה מסביב למקדש ראוי לקריאה הפונה לכל בניו ובנותיו: "קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם" (להלן יט, ב)! אך לשם כך יש צורך באנשים, שהורתם ולידתם וכל מזונם הם במיוחד לצורך המטרה הזאת; יש צורך במישטר של אנשים, שנולדו וניזונו לחזון הקודש של התורה. מישטר זה הונח על - פי ה' בפרשת שמיני, תזריע, מצורע ואחרי מות; הן הן הפרשות, המובילות לקראת "קדשים תהיו".